

καταμερισμὸν τῶν ἀσχολιῶν καὶ τὴν εἰδίκευσιν ἀμβλύνει εἰς πλεῖστα ἄτομα τὴν ποιοτικὴν αἵσθησιν ζωῆς καὶ τὴν βίωσιν τοῦ πλάτους της, ἐπισκοτίζων τὸ συναίσθημα ὑπάρξεως. Ἐκεῖθεν δὲ ηὔξημένος τρόμος τοῦ θανάτου.

‘Η ἔμφανισις τοῦ θανάτου εἶναι ἐν γεγονός ὅχι μόνον βιολογικόν, ἀλλὰ καὶ ψυχολογικόν.

‘Η ἐντύπωσις ἐξ αὐτοῦ τόσον εἰς τὸν ἀπερχόμενον δύσον εἰς τοὺς μένοντας γεννᾷ τὸ συναίσθημα τοῦ μυστηριώδοις. Τοῦτο εἶναι διαρκὲς καὶ πανανθρώπινον, οὐδέποτε ἀμβλυνόμενον, ἀλλὰ συναπτόμενον πρὸς τὰς μεταφυσικὰς τάσεις τοῦ ἀνθρώπου.

IV. Η ΕΝΟΤΗΣ ΖΩΗΣ ΤΟΥ ΠΡΟΣΩΠΟΥ

Τὸ πρόσωπον, περιλαμβάνον πλῆθος στοιχείων καὶ πραγματοποιούμενον καθ’ ὅλην τὴν πορείαν ζωῆς του, ἐκδηλώνει ὑπαρξιν συγκειμένην ἀπὸ ἐντυπώσεις, προσπαθείας, συγκινήσεις, ἀνησυχίας, ἐπιδιώξεις καὶ ταλαντεύσεις ποικίλας. ‘Η πραγματοποιουμένη ζωὴ διαφέρει κατὰ ποιότητα καὶ βαθμὸν ἐντάσεως, ἀναλόγως τοῦ ψυχισμοῦ ἐκάστου. Παρ’ ὅλην δύμως τὴν ποικιλίαν καὶ τὰς διαφορὰς ὑπάρχει ἐνιαία συνείδησις ζωῆς, συλλαμβάνουσα τὴν διάρκειαν ὡς ταυτήτα, παρὰ τοὺς διαδοχικοὺς σταθμούς καὶ τὰς ἐναλλαγὰς τοῦ ρυθμοῦ.

Τὸ ἐνιαίον αἴσθημα ζωῆς χρωματίζεται καὶ φωτίζεται ἀναλόγως πρὸς τὴν νοημοσύνην καὶ ἀξιολογίαν τοῦ προσώπου. ‘Ο σκοπὸς ὑπάρξεως δύναται νὰ ἀποβλέπῃ εἴτε εἰς τὴν ἀπλῆν συντήρησιν, εἴτε εἰς ἀποφυγὴν ἐνοχλήσεων καὶ κινδύνων, εἴτε εἰς ἀνοδον καὶ δμοίωσιν πρὸς ἀνώτερα πρότυπα, εἴτε εἰς αὐτοπροβολὴν διὰ δημιουργιῶν ὑπερκειμένων τῆς τυπικότητος καὶ τοῦ συρμοῦ. Τὸ βαθύτερον τοῦτο συναίσθημα ζωῆς ἐμφανίζεται ἐξωτερικῶς ὡς θυμικὴ κατάστασις εἴτε μὲ ἀδιαφορίαν καὶ δμοιομορφίαν, εἴτε μὲ ὑψωμένην αὐτοπεποίθησιν, εἴτε μὲ ἀθυμίαν καὶ ἀποθάρρυνσιν.

‘Ο πάγιος προσανατολισμὸς πρὸς τὸν ἐναὶ ἐκ τῶν τύπων τούτων εἶναι τὶ τὸ σπανιότερον. Συνηθέστερος εἶναι δὲ τῶν διακυμάνσεων. ‘Εχομεν μίαν θυμικὴν διαλεκτικήν, μὲ ἐναλλαγὰς καὶ διαδοχὰς προσανατολισμοῦ. Χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ μετὰ κρίσιμα συμβάντα καὶ ἀποφασιστικὰς βιώσεις ἀλλαγὴ προσανατολισμοῦ. Εἶναι τοι βιώσεις μεταστροφῆς (conversion), ἀνατάσεως, φωτισμοῦ, νέας ζωῆς, ἡ ἀποτυχίας, χρεωκοπίας, πτώσεως, κατακρημνίσεως, ἔρειπώσεως.

Πορεία ζωῆς ἀνεμπόδιστος, ἔξελισσομένη κατ' ἀνιοῦσαν γραμμὴν εἶναι ἐπιδιωξις καὶ πόθος πάντων. Τοῦτο ἀποτυπώνεται εἰς τὰς εύχας καὶ τοὺς χαιρέτισμοὺς μὲ τοὺς δποῖους τὰ πρόσωπα πλαισιώνουν ἀμοιβαίως τὰ τμῆματα ὑπάρχεως τῶν, αἵτινες ἀκριβῶς μαρτυροῦν τὸ μὴ συμβαῖνον. Αἱ δυσχέρειαι καὶ αἱ ἀποτυχίαι παραμονεύουν. 'Αλλ' αὗται δὲν καταργοῦν τὴν ζωήν συχνὰ τὴν ἀνατάρασσουν καὶ τὴν ἀνανεώνουν βαθύτερον ἀπὸ δ, τι αἱ ἐπιτυχίαι.

'Αποφασιστικώτερος ἐπηρεασμὸς τοῦ συναίσθηματος ζωῆς εἶναι δὲ ἔξι ἴδιοσυγκράσσιας προσανατολισμὸς εἴτε πρὸς τὰ ἔξω εἴτε πρὸς τὰ ἕσω. Τὸ ἔξωκεντρον αἴσθημα ζωῆς ἐπηρεάζεται ἀπὸ ἐναλλασσομένας διαθέσεις, λόγῳ ροῆς καὶ ἀλλαγῆς τῶν δρῶν περιβάλλοντος, βιολογικῶν, ἡθικῶν, κοινωνικῶν, οἰκονομικῶν. Τὸ ἔσωκεντρον σταθεροποιεῖται ἀπὸ ἴδεας, ἀρχῶν καὶ τρόπους ταυτιζομένους πρὸς τὴν ἐσωτερικὴν οὐσίαν τοῦ προσώπου καὶ καθίσταται λόγῳ ἐθισμοῦ καὶ ἐπαναλήψεως ἥθος.

Κατ' ἀμφοτέρους τοὺς τύπους προσανατολισμοῦ τὸ πλήθος βιώσεων δὲν εἶναι χωριστὰ παραθέματα, ἀτινα ὑπὸ τὰς εύνοϊκωτέρας περιπτώσεις καταγράφονται μονίμως ἐν τῇ μνήμῃ, ἀλλὰ μία ἐνότης καὶ ταυτότης ζωῆς. Εἰς πᾶσαν ἐπὶ μέρους βίωσιν ἔχομεν ἐν συναίσθημα παρουσίας ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ προσώπου μὲ τὴν μοναδικήν του ἴδιοσυστασίαν καὶ ιστορίαν καὶ τὴν ἴδιαζουσαν εἰς αὐτὸ συνειδητὴν ἐκδηλώσιν ἐνεργείας.

'Η Ψυχολογία ἀνευ ψυχῆς, ἡ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς φυσιοκρατίας γεννηθεῖσα καὶ δεχομένη σειρᾶς ἐκδηλώσεων ἀνευ φορέως, καταδεικνύεται ως ἀντιβαίνουσα πρὸς τὰ ἐμπειρικὰ δεδομένα καὶ ως μὴ ἐπαρκούσα νὰ παράσχῃ γνῶσιν περὶ τῆς ψυχικῆς ζωῆς, οἷα αὕτη πράγματι εἶναι.

"Οσον καὶ ἀν ἐπιβάλλεται ἡ ἀποφυγὴ μεταφυσικῶν προσδιορισμῶν τοῦ φορέως τούτου, ἐφ' ὅσον ὑπερβαίνει τὰς δυνατότητας τῆς γνωστικῆς μας δυνάμεως τῆς εὑρισκούσης δρια γνῶσεως ἀκόμη καὶ δι' αὐτούς τοὺς κόκκους ἀργῆς ὅλης, ἡ ἔννοια τῆς ψυχῆς ως κέντρου γεννῶντος, φωτίζοντος καὶ συνεχίζοντος τὸ ἐνιαῖον τοῦ προσώπου προβάλλεται σήμερον ἐμπειρικῶς.

'Υπάρχει ἐνότης καὶ ταυτότης τοῦ προσώπου, οὐχὶ δὲ ἀλλαγαὶ καὶ διαδοχαὶ ἐκδηλώσεων ἀσχετοὶ μεταξύ τῶν. 'Υπάρχουν σταθερότητες, τόσον ἔμφυτοι καὶ ἐκ καταβολῆς, ὅσον καὶ ἐπιγενεῖς ἐκδηλώθεισαι πλήρως διὰ συνειδητῆς προσπαθείας. Αἱ σταθερότητες αὗται εἶναι δυναμικοῦ τύπου· οὐχὶ δμως τοῦ τῆς συγισταμένης δυνάμεων, ἀλλὰ τοῦ τῆς αὐξήσεως καὶ μορφοποιήσεως πυρῆνος ἔσωθεν προερχομένου καὶ κατευθυγομένου.

Η γνωσίας αὕτη τῆς ούσίας τοῦ προσώπου εἶναι ἀνάγκη οὐχὶ μόνον τῆς περιεργείας μας ἀλλὰ καὶ τῆς φωτισμένης αὐτογνωσίας μας, τῆς παρεχούσης πλουσιώτερον καὶ βεβαιότερον συναίσθημα ζωῆς, ἀκόμη δὲ καὶ ηὑξημένην δυνατότητα ἐπεμβάσεως εἴτε τῶν ἄλλων, εἴτε ἡμῶν αὐτῶν πρὸς ρύθμισιν καὶ κατεύθυνσιν ζωῆς.

Ο ἀσκῶν αὐτογνωσίαν ἀνέρχεται ὑψηλότερον. Ο γνωρίζων τὰς ποικιλίας τῶν τάσεων καὶ ἀποκλίσεων βοηθεῖται ὡς καθοδηγητής ἄλλων νὰ χαράσσῃ τὸ μέτρον, οὐχὶ ὡς μετριότητα, ἀλλ’ ὡς σύναψιν τῶν ἀντιθέσεων εἰς «παλίντονον ἀρμονίαν». ὡς μίαν ὑψηλοτέραν σύνθεσιν σταθεροποιούσαν τὴν πορείαν ζωῆς.

Η ἔλλειψις ἀντιθέσεων γεννᾷ στασιμότητα καὶ χαλαρότητα ψυχικοῦ τόνου. Εκεῖθεν ἡ συμβολὴ τοῦ ἀγῶνος καὶ τοῦ κινδύνου ὡς συγχρητικῶν τῆς ἀνωτέρας ζωῆς. Ἀλλὰ καὶ ἡ παραμονὴ εἰς μόνας τὰς ἀντιθέσεις καὶ ἡ μὴ υπέρβασίς των γεννᾷ τὸ χαῶδες, τὸ ἀσυνάρτητον καὶ ἄμετρον.